

Openingsrede 2023:

Samen antifragiel:

*Noodplanning, crisisbeheer & maatschappelijke veiligheid
in tijden van radicale transitie*

'We moeten plooiën, de natuur wint', aldus Guido Vandenbroucke.

Op de vlucht voor het **wassende water** in Diksmuide, verlieten hij en zijn vrouw op 15 november jl. hun woning, nadat ze alle meubels op hoogte hadden gezet. Buurman Lieven evacueerde intussen alle dieren van zijn erf...

Dat de natuur finaal 'wint', staat buiten kijf. **Materiële en menselijke schade** moet daarom nog niet ons onontkoombaar en dus gelaten te aanvaarden lot zijn.

Dat we -om immense schade te voorkomen- vooral **rekening moeten houden met het natuurlijk systeem** en **meer van de natuur zelf moeten leren**, is trouwens een van de **rode draden** van deze rede...

Samen met eminente coauteurs dacht ik na over **drie uitdagende vragen**:

Ten eerste: draagt het **samen succesvol realiseren van de complexe transities** (zoals een *sociaalrechtvaardige klimaat- en energietransitie*, het *herstel van de biodiversiteit*, een *landbouwtransitie* én een *duurzame ruimtelijke transitie* als *cruciale hefboom* om de voorgaande te realiseren) bij tot een **daling van het aantal en de ernst van calamiteiten en incidenten** én dus tot een **dalende nood aan de inzet van het crisisbeheer**?

Eenvoudiger geformuleerd: als we er samen in slagen om **de SDG's** duurzaam te realiseren, zijn we dan **beter bestand tegen rampen en crises**?

Ten tweede: zijn onze **noodplanning en crisisbeheer** in deze complexe tijden van transitie **voldoende wendbaar en veerkrachtig** om de vele uitdagingen en crises op doeltreffende wijze het hoofd te bieden?

En tot slot: of en hoe kunnen wij, kan ook onze provincie **groeien en bloeien**, niet louter ondanks, maar vooral ook **dankzij de crises** en uitdagingen waarop we – in deze tijden van transitie- samen nieuwe antwoorden moeten verbeelden en formuleren?

Kortom, of en hoe kan onze samenleving, hoe kan ook onze provincie **meer antifragiel** worden?

Toegegeven, u zal het moeten doen met aanzetten tot antwoorden...

Geachte voorzitter,
Dames en heren raadsleden,
Beste gedeputeerden,
Geachte genodigden,

U heeft het begrepen, met deze rede wil ik de **verbinding** maken tussen enerzijds de **cyclus over de vier elementen**: lucht, aarde (bodem), vuur en water die in essentie ging over het **duurzaam herstel van onze gebruiks- en omgevingsruimte**, en anderzijds **noodplanning en het crisisbeheer**.

Om vervolgens, samen met de coauteurs, na te denken over **onze kwetsbaarheden** en mogelijke **strategieën** om daarmee om te gaan.

Dat zal u om meerdere redenen allicht niet verbazen. Na een -achteraf gezien- behoorlijk kortstondige periode van wereldwijde opluchting, euforie en uitbundigheid –(ze begon met de val van de Berlijnse Muur in 1989 en eindigde abrupt op 9/11 met de aanslagen op de WTC-torens in NY)- lijkt de wereld in de greep van crises en veel rampspoed.

U kent ze net zo goed als ik:

- 1) De **klimaatverstoring en de weersextremen** die er het gevolg van zijn en de **verwoestende menselijke en materiële schade** die ze aanrichten;
- 2) Het **verlies aan biodiversiteit** en de gevolgen die ze teweegbrengen aan **verstoorde ecosysteemdiensten én frustratie over gefnuikte economische ontwikkelingskansen**;
- 3) De **terroristische aanslagen** en de existentiële angst die ze tot gevolg hebben;
- 4) De **wereldwijde pandemie** en de **vertrouwenscrisis** in de instellingen en de wetenschap evenals de toegenomen polarisatie die ze mede tot gevolg had;
- 5) Nieuwe **gewapende conflicten** met een impact in onze eigen regio: de invasie van Rusland in Oekraïne en de stroom vluchtelingen die ze teweegbracht; en meer recent: de bijzonder bloedige oorlog van Israël tegen Hamas die volgde op de gruwelijke slachtpartij door Hamas in Israël op 7 oktober.

- 6) Onze steeds **grotere afhankelijkheid van informatie- en communicatietechnologie**, de doorgedreven inzet op Artificiële Intelligentie én de wereld van ongekende risico's die er mogelijk mee gepaard gaat: van cybercrime, hacking tot de mogelijke ondergang van de wereld, als we de meest omineuze en dystopische stemmen moeten geloven...

En dan laat ik de zogenaamde **zwarte zwanen** nog buiten beschouwing: de nog ongekende risico's en mogelijke rampen en incidenten die we nog niet op het netvlies hebben.

Kortom, we leven in een tijd van zogenaamde polycrisis: opeenvolgende of met elkaar verbonden crises waarbij de ene crisis de andere uitlokt of versterkt.

Anderen spreken eerder van een **permacrisis**. Een begrip dat door Collins Dictionary in 2022 niet toevallig tot **woord van het jaar** werd uitgeroepen. Het wordt gedefinieerd als *“an extended period of instability and insecurity, especially resulting from a series of catastrophic events”*: “een langdurige periode van instabiliteit en onzekerheid die het gevolg is van een reeks van catastrofale gebeurtenissen”.

In de uitmuntende bijdrage van **Anne Bergmans: Van risicomaatschappij naar crisismaatschappij: is er een weg terug?**, leest u er veel meer over. De drie **kerngedachten** van haar bijdrage wil ik meteen al met u delen.

Ten eerste. Zonder afbreuk te doen aan de ernst en de impact van voormelde crises, zien we **een evolutie om elke ongemakkelijke, ongewenste**, niet of niet exact voorspelde situatie al **snel te beschouwen als een crisis**.

Ten tweede. Om als samenleving klaar te zijn voor de volgende grote crisis moeten we ervoor zorgen dat het **dagelijkse leven en werk niet aanvoelen als een permanente crisis**. Een **veerkrachtig systeem** heeft immers **buffercapaciteit** en **ademruimte** nodig.

En ten derde. Laten we meer denken vanuit het **onzekerheidsperspectief**.

Volgens Anne Bergmans kan de grote aandacht voor **crisisbeheer** ons daarbij zelfs helpen. ***Expect the unexpected*** -verwacht het onverwachte- is zowat het adagium van de partners in het crisisbeheer. Die ingesteldheid veronderstelt een groot **adaptief en lerend vermogen** dat ook in ons dagelijks leven in het algemeen en zeker in het geval van langdurige en onverwachte crises bijzonder goed van pas komt.

Het **eerste deel** van de rede is integraal gewijd aan de **systemische crises** die we het 2de decennium van de 21ste eeuw – dat nog niet eens in de helft is- samen moe(s)ten trotseren en aan de evaluatie van het beheer ervan voor zover die al beschikbaar is.

Zo gaan **Gerd Van Cauwenberghe en Maya Gijssels** resp. de directeur en zijn adjunct van mijn Federale Dienst Noodplanning en ikzelf uitvoerig in op de **aanpak van de Covid-pandemie**. Het zal u niet verbazen dat we ruim en vooral ook **zelfkritisch aandacht** besteden aan de zogenaamde **Antwerpse golf** tijdens de zomer van 2020.

Met de inzichten van achteraf, klinken onze conclusies en aanbevelingen mogelijk bedrieglijk eenvoudig: zet maximaal in op **transparantie en datadeling**; zorg ervoor dat alle **burgers** steeds toegang hebben tot een bevattelijk beeld van de **actuele toestand** en biedt zo **eenvoudig mogelijke handelingsalternatieven** aan zodat mensen **zelf** de **nodige beslissingen** kunnen nemen om zichzelf, en al wie hen dierbaar is, te beschermen.

Veiligheid, vrijheid en streven naar **maximale autonomie in verbondenheid...** ziedaar de **complexe evenwichtsoefening** die we naar best vermogen tot een goed, tot een beter einde moeten brengen.

Een pandemie, uitbraken van dodelijke infectieziekten veroorzaakt door virussen die zich verspreiden door aerosolen hebben een **systemische impact** en raken aan alle beleidssectoren en -niveaus. Gelet op de complexe bevoegdheidsverdeling in ons land, heeft dat een **grote impact** op de **verantwoordelijkheden van de deelstaten**, en dus van Vlaanderen.

Vlaanderen leverde -aanvankelijk aarzelend en met enige vertraging- zonder twijfel een **briljante job** o.m. door de ontwikkeling van de zogenaamde **Zorgatlas**, de geleidelijke uitbouw van een uitstekend **team infectieziekten** bij het Agentschap Zorg en de buitengewoon **succesvolle vaccinatiecampagne**.

Tegelijk **miste Vlaanderen ook kansen** door initieel **gebrek aan vertrouwen** in een krachtig netwerk dat het nochtans zelf – terecht- heeft uitgebouwd, m.n. de **Eerstelijnszones** en de **kaduke aanpak van de contact tracing**.

De vraag aan de Vlaamse overheid luidt daarom: werk met **gedegen kennis van noodplanning en crisisbeheer** voor **elk beleidsdomein** de nodige **maatregelen** uit die zullen gelden of kunnen worden genomen in **tijden van een pandemie of crisis**.

Heb daarbij **oog voor de federale bevoegdheden** en verantwoordelijkheden zoals de federale overheid ook respect moet hebben voor die van de deelstaten.

De oprichting van een **Vlaamse reserve-eenheid paraatheid** (kortweg REP), bestaande uit een vast deel van 10 voltijdse equivalenten en een oproepbaar variabel deel van 300 reservisten waartoe de Vlaamse Regering op 10 november besliste, is alvast een cruciale stap.

De oproep aan de federale en de Vlaamse overheden luidt: **implementeer** zo snel als mogelijk **alle noodzakelijke structurele en infrastructurele maatregelen** (verluchting, veilig openbaar vervoer, redundantie in de zorgcapaciteit...) zodat **particuliere 'offers'** tot een beheersbaar minimum kunnen worden beperkt.

Heb vertrouwen in en laat voldoende ruimte voor een goed omkaderde **decentrale aanpak**, zodat **lokale overheden** voldoende beoordelingsruimte hebben voor **veilig maatwerk**. En bovenal: **onderschat de bevolking, onderschat de mensen niet**.

Definieer **heldere doelstellingen** die we samen moeten halen, en reik een **handzaam instrument** aan dat daarin inzicht biedt: waar staan we nu? Waar moeten we samen geraken? Evolueren we in de goede richting? Hoe houden we het samen vol? En herhaal steeds opnieuw het waarom!

Net als bijv. **Japan** zouden we een volgende **pandemie zonder dwingende politimaatregelen en straffen** met zo weinig mogelijk slachtoffers en druk op de zorg moeten kunnen overleven.

Geen betere manier om de fundamenten van de democratische rechtstaat en de individuele rechten en vrijheden ook in tijden van een pandemie of crisis te garanderen.

***

In een rede over de even **complexe als urgente transitieagenda** in een **verandering van tijdperk** kunnen ook de **klimaatuitdagingen en de weersextremen** die er het gevolg van zijn niet ontbreken. Op basis van veel nieuw materiaal, schrijven kabinetsmedewerker Ben Paulus en ik verder aan dat schier eindeloze verhaal. Hopelijk wordt op de **COP28 in Dubai** geschiedenis geschreven! Ook het baanbrekende arrest in de Klimaatzaak dat gisteren is geveld, schept een nieuwe juridische realiteit. Al blijft cassatie mogelijk.

Wellicht is het u ook opgevallen. De laatste tijd nemen het maatschappelijk ongenoegen en de **verontwaardiging over de wereldwijde overheidssteun aan de fossiele brandstofindustrie** sterk toe. In Nederland stopte de milieubeweging pas met de bezetting van een belangrijke verkeersas na de formele **belofte** door de **Nederlandse regering** om – met massieve steun van de bevolking- die **overheidssteun systematisch af te bouwen**.

Dat is belangrijk, want biedt nieuwe kansen voor een **sociaalrechtvaardige omslag in het klimaatbeleid**. Het zo rigoureuus én sociaal verantwoord mogelijk **internaliseren van externaliteiten**, waardoor de **vervuiler écht en consequent betaalt**, levert immers **veelvoudige winst** op.

Een **correcte doorrekening van alle omgevingskosten** (uitstoot van broeikasgassen, impact op biodiversiteit en gezondheid) stimuleert innovatie, **gaat overproductie en -consumptie** en bijgevolg **verspilling tegen**.

Bovendien beschikt de **overheid** daardoor over de **extra miljarden** die nodig zijn om **duurzaam te investeren in hernieuwbare energie en energiezuinige renovaties**. Als die goed en gericht worden ingezet hoeven in het bijzonder de meest kwetsbaren niet langer de speelbal van volatiele energieprijzen te zijn. **Duurzame investeringen** dragen bovendien bij tot een **aantrekkelijk investeringsklimaat** en tot **extra werkgelegenheid**.

Ziet u een betere manier om **'fin du monde, fin du mois, même combat'**: de klimaatbeweging, de gele hesjes én onze industrie en economie duurzaam met elkaar te verzoenen? Overigens, ook de democratie zal er wel bij varen!

M.b.t. de **noodzakelijke klimaatadaptatie** verwijzen we -behalve naar het gekende verhaal over **meer ruimte voor water-** ook naar de **blauwdruk van effectieve urgentierespons**: het **proefschrift** dat collega **Sigrid Pauwels** recent met succes verdedigde aan de Universiteit Antwerpen.

Daarin onderbouwt ze ook juridisch-technisch het pleidooi dat ik de voorbije jaren geregeld in uw raad vertolkte. Een robuuste en effectieve urgentierespons veronderstelt in de eerste plaats een democratisch gelegitimeerd beleidskader dat de **doelstellingen en taken** evenals de **inhoudelijke prioriteiten van het ruimtelijke beleid op de korte en lange(re) termijn** voldoende dwingend vastlegt.

Welke risico's op bijv. wateroverlast willen we collectief nog nemen? Hoeveel **ruimte voor water** resp. **natte natuur** moeten we realiseren? Hoeveel water mogen we maximaal draineren? Hoeveel **gebruiks- en omgevingsruimte** willen we ter wille van onze gezondheid en welzijn **herstellen** en/of bijkomend creëren? Idealiter geeft onze decreetgever daar een zo helder mogelijk antwoord op.

Zo zet de decreetgever de beoordelingsvrijheid en taken van de **bestuurlijke overheden** op scherp om er een **gebiedsgerichte vertaalslag** van te maken en/of **individuele omgevingsvergunningen** al dan niet, of onder strikt gemonitorde en correct gehandhaafde voorwaarden te verlenen.

Overigens, Sigrid Pauwels roept ook om bij elke beleidsbeslissing de zogenaamde klimaatvraag te stellen: leidt een voorgenomen maatregel tot een afname dan wel tot een toename van broeikasgasemissies?

Voorts breken we - in het kielzog van zovele transitiedenkers- een lans voor **natuurgebaseerde oplossingen**. De **natuur** is **veerkrachtig, antifragiel**. Hopelijk wordt ze meer dan nu het geval is eerder een te versterken bondgenoot dan een storende tegenstander... En ja, ook dan moet een weldoordacht pragmatisme mogelijk blijven. Duurzame waardencreatie blijft centraal.

Kortom, als we **voldoende ruimte** geven aan de **natuur**, kan en mag de natuur winnen, zonder dat we daarom moeten 'plooiën'.

Zonder afbreuk te doen aan de ernst van de situatie in de Westhoek bewijst een sterk Antwerps voorbeeld van puike samenwerking hoe het anders én beter kan. Na jaren van **zware wateroverlast** in Viersel, Broechem, Nijlen... die steevast huizen bedreigde én aanleiding was tot schadeclaims, bundelden onze Provincie, VMM en de Vlaamse Waterweg de krachten. **Bedreigde woningen** werden **opgekocht en gesloopt**, een oud stort gesaneerd, natuurlijke overstromingsgebieden en meanders hersteld om het water te bufferen.

Voorbij lijkt de tijd dat de brandweer van Zandhoven en Ranst -nu zone Rand- met zandzakjes moet uitrijden, mensen en dieren moet ontzetten omdat woningen en stallen onderlopen bij overvloedige regenval.

Laat het alvast een inspirerend begin van antwoord op de eerste onderzoeksvraag zijn... al zal het verre van toereikend zijn als er een waterbom op Antwerpen valt. Dan zal de schade nauwelijks te overzien zijn.

Dat het **Beleidsplan Ruimte** van onze provincie resoluut kiest voor het vrijwaren van de **open ruimte** en voor ruimte voor duurzame, want hernieuwbare energie is alvast hoopgevend.

Of, zoals gedeputeerde De Haes het formuleert in **Natuur op doktersvoorschrift**: “een **gezonde geest**, in een **gezond lichaam** in een **gezonde leefomgeving**: het zijn de drie maatschappelijke uitdagingen die **onderling sterk verbonden** zijn. Via **biodiversiteit** levert onze **leefomgeving** tal van voordelen voor de **menselijke gezondheid**”, en bij uitbreiding voor een ‘**gezond**’ **klimaat**, voeg ik er graag aan toe.

Last but not least vindt u in het hoofdstuk over het klimaat ook een update over het **Vlaams afwegingskader droogte** én van het **provinciaal Bijzonder Nood- en Interventieplan Wateroverlast**.

Omdat **Jeroen Windey**, Administrateur-Generaal van het Agentschap Binnenlands Bestuur er zo dadelijk uitvoerig op ingaat, laat ik het hoofdstuk over de impact van de Russische invasie in Oekraïne voor Vlaanderen verder onvermeld.

Helaas is de tijd eveneens te kort om stil te staan bij de hoofdstukken over drugs en de **bestuurlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit**. (Overigens, op 16 november raakte het wetsontwerp Bestuurlijke Handhaving eindelijk in de Kamer gestemd.)

Ook voor de bijdragen over de **kansen en bedreigingen van Artificiële Intelligentie** en de impact van en de mogelijke omgang met fake nieuws verwijs ik u door naar het boekje.

Voor een toelichting over de impact van hacking en cybercrime én de **nieuwe risico's** kunnen we gelukkig wel rekenen op twee eminente sprekers: Vice-Admiraal **Wim Robberecht**, hoofd van ADIV en Bart Bruelemans, de *Resilience officer* van de stad Antwerpen.

Crises en transities dwingen tot **scherpe keuzes** op een **kantelpunt van toenemende schaarste**. Dergelijke urgente keuzes leiden minstens tot de **perceptie van winnaars en verliezers**.

Daarom wijdden Leen De Cuyper en ikzelf ook een hoofdstuk aan polarisatie en verbondenheid. We baseerden ons daarvoor op het fantastische werk van Bart Brandsma: *'Polarisatie. Inzicht in de dynamiek van wij-zij denken'*.

Ook in het licht van de Russische invasie in Oekraïne en de oorlog tussen Israël en Hamas zijn deze inzichten helaas brandend actueel.

Dichterbij huis zijn de inzichten van Brandsma buitengewoon nuttig en relevant o.m. voor de **'strijd' om schaarse ruimte en gemeenschapsgoederen als gezonde lucht, water en bodem**.

Voor een succesvolle aanpak van polarisatie onderscheidt Brandsma vier *game changers*:

1. Verander van **doelgroep**: focus op het stille midden.
2. Verander van **onderwerp**: focus niet op de identiteiten van de tegenpolen, maar bijv. op een veilige leefomgeving voor wie en wat ons dierbaar is en op duurzame waardencreatie. Focus daarbij vooral op het 'wat' en 'hoe' en zo min mogelijk op het 'wie'.
3. Verander van **positie**: tracht vooral te luisteren en wees betrokken vanuit het midden.
4. Pas de **toon** aan: moraliseer en oordeel niet, stel vragen en luister zo dat de antagonisten waarachtig erkenning voelen.

En voorts is **timing** alles. Het maakt ons vooral nederig in de complexe conflicten die momenteel elke rede, die ons verstand nu ver te boven gaan en ons buitengewoon onzeker maken.

***

We bevinden ons op een **kantelpunt**. We leven in een complexe tijd van **polycrisis** en **permacrisis**. We maken **fundamentele transitie**s mee. Dat schuurt. Frustreert. Maakt angstig en onzeker. En biedt eindeloos veel kansen.

Mits we steeds weer duurzame, collectieve waarde-creërende keuzes maken én deze samen consequent uitvoeren, zal de planeet weer **biodiverser, gezonder** en vooral ook **herbergzamer** worden voor **huidige en toekomstige generaties**. Dat is de **hoop**. Dat is **de verwachting**. Veel van de antwoorden worden bedacht, uitgewerkt, getest, ingezet, toegepast en bijgestuurd... Ook onze economie zal er wel bij varen.

Alvorens de resultaten daarvan écht tastbaar zijn, wachten ons hier en elders allicht nog **barre tijden**. Mogelijk wordt het eerst nog slechter –zoals ook in de zwaar getroffen Westhoek bleek- alvorens het weer veel beter wordt.

En dus rijst de vraag: zijn we, **zijn onze noodplanning en crisisbeheer er klaar voor?**

In dit **tweede deel** ga ik uitvoerig in op de ontwikkelingen inzake **noodplanning en crisisbeheer**.

Na de waterbom en de vloedgolf die erop volgde -die meer dan veertig levens eisten en de Vesdervallei zwaar teisterden- gaf minister van Binnenlandse Zaken **Annelies Verlinden** een **Commissie van Deskundigen onder leiding van Gouverneur Olivier Schmitz** de opdracht om een **grondige analyse** te maken van het **crisisbeheer en -management** in België.

Behalve een grondige analyse verwachtte de Minister ook **concrete aanbevelingen om het crisisbeheer en -management** aan te passen aan **de noden van vandaag en morgen**. Collega **Schmitz** was zo vriendelijk om een bijdrage te leveren voor mijn rede van dit jaar. Een korte samenvatting doet helaas veel onrecht aan de waarde van het Witboek.

De Commissie selecteerde **zes hoofdthema's** die verder werden uitgewerkt in min of meer concrete fiches: **Risicocultuur; Evolueren; Versterken; Communiceren; Herstellen** en tot slot **Evalueren**.

Zo beveelt de Commissie aan om in alle geledingen van de samenleving een **duurzame risicocultuur** te ontwikkelen.

Dit houdt voorts de **waarachtige erkenning** in van de **toegevoegde waarde** die **burgers** kunnen leveren in elke fase van de noodplanning en het crisisbeheer: van de **risicoanalyse over het acute crisisbeheer** en de **nazorg** tot het **herstel**. Voorts is er nood aan een consequente **nationale strategie** ter **bevordering** van de **risicocultuur**.

Zonder afbreuk te doen aan de **vertrouwde en beproefde backbone** van de **noodplanning en het crisisbeheer**, gebaseerd op de **drielagenstructuur** (minister van **Binnenlandse Zaken, gouverneurs en burgemeesters**), dringt de Commissie erop aan om dit model verder te ontwikkelen door de **integratie** van wat ze **'ongebruikelijke spelers'** noemt.

Meer concreet gaat het over de **integratie** van **turbulence governance** in onze **crisismanagementprocessen**: een **innovatie** die gebaseerd is op zogenaamde **netwerkintegratie**. Verderop in de geschreven rede gaat de **zonecommandant** van Brandweer Antwerpen, **Bert Bruggemans** concreter in op de essentie en het belang ervan.

In het brede luik **versterken** besteedt Commissie terecht veel aandacht aan de noodzakelijke **betrokkenheid van de deelstaten bij de noodplanning**. Ik refereer aan wat ik er eerder over zei in het luik over de pandemie.

Informatie, communicatie en het **vertrouwen** die ze moeten impliceren en genereren, zijn niet zelden het **meest doorslaggevend** om de **veerkracht van mensen** te **versterken**, om risico's het hoofd te bieden en **adequaat te handelen** bijv. in het geval van een nakende acute crisis, zoals enkele weken geleden in Diksmuide: zet al uw **waardevolle spullen op hoogte**, bescherm uw eigendom maximaal met **zandzakken of innovatieve alternatieven** en zoek tijdig en voor even een veiliger onderkomen bij familie of vrienden.

Waarbij de overheid, al dan niet gesteund door vrijwilligers, vooral moet zorgen voor wie extra hulp nodig, of geen alternatieven heeft.

Ook aan **informatie en communicatie** besteedt de commissie terecht veel aandacht. Op dat vlak boekten de respectieve overheden al stevige vooruitgang.

Zo zal het u niet ontgaan zijn dat het **KMI** steeds vroeger en heel gericht waarschuwt voor nakend noodweer, zoals dat exact een maand geleden nog gebeurde kort voor de doortocht van storm **Ciarán**, al vielen er helaas twee doden, en meer recent bij de **zware wateroverlast** in het bijzonder in de **Westhoek**.

Dankzij onze **intense samenwerking** met o.m. het **KMI** en de **Hoogwaterberichten van de RIS – de River Information Services** – van de **Vlaamse Waterweg** kunnen lokale overheden, onze diensten noodplanning, bedrijven en particulieren zich beter voorbereiden.

Het laat crisisbeheerders en hulpdiensten toe om **prioriteiten** beter **onderbouwd** te bepalen en de **juiste maatregelen** te nemen om **zoveel mogelijk extra schade** en **ellende** te voorkomen.

Het tijdig en tijdelijk versterken van dijken, het strategisch goed inzetten van extra pompen, en het verdelen van zandzakken én de proactieve evacuatie van bepaalde wijken in Diksmuide zijn er zeer concrete voorbeelden van.

Tot slot gaat de Commissie Schmitz ook dieper in op de **nazorg** en de **herstelfase**, al zullen ook in de herstelfase vooral de deelstaten aan zet zijn.

Mede in uitvoering van de **aanbevelingen** van de **Parlementaire Onderzoekscommissie Terrorisme** maken het Nationaal Crisiscentrum én Binnenlandse Zaken werk van het zogenaamde **Codificatieproject**.

Het **Codificatieproject** beoogt de **aanpassing en integratie** van alle **bestaande wetgeving rond noodplanning en crisisbeheer**, waarin bovendien ook de aanbevelingen van de Commissie Schmitz maximaal verankerd worden.

Op basis van de voorlopige teksten wijdden **Gerd Van Cauwenberghe, Maya Gijsselaar en ikzelf** er alvast enkele reflecties aan. Veel van de eerdergenoemde thema's komen in de tekst terug. Voorts wordt vooral ingezet op **toenemende professionalisering** van de **Noodplanningscoördinatoren** en de **Coördinatoren Informatie aan de Bevolking**.

Voor het eerst bevat de tekst een expliciete verwijzing naar de samenwerking en wederzijdse steun –met respect voor eenieders bevoegdheden- tussen de federale overheid en de deelstaten in tijden van nood en crisis.

Last but not least verankert het wetsontwerp m.b.t. de noodplanning en het crisisbeheer de terechte ambitie én opdracht voor de lokale besturen en gouverneurs om **burgers en vrijwilligers** maximaal te **betrekken** bij de **integrale keten** van de **noodplanning en het crisisbeheer**.

Talloos vele, buitengewoon toegewijde en **professionele burgers/vrijwilligers** hebben de voorbije crises inderdaad **mee het verschil gemaakt**. Ze deden dat op een weergaloze wijze.

Denk even aan alle **helpende handen** in de **vaccinatiecentra**; aan de **vrijwilligers** van o.m. **1000 handen** en **Team Eclairs** die meer dan twee jaar lang elk weekend gingen slopen, kuisen en heropbouwen na de overstromingen in de Vesdervallei.

En vergeet daarbij ook de vele **gastgezinnen** en vrijwillige begeleiders van **ontheemden uit Oekraïne** niet dankzij dewelke Vlaanderen 'de opvangklus kon klaren'...

Kortom ook **vrijwilligers** verdienen een duidelijke plek in het crisisbeheer!

Mijn kabinetschef en ikzelf gingen ook met de **inzichten** van de **vele transitiedenkers** aan de slag. We verbinden die met **nieuwe inzichten** over **noodplanning** en **crisisbeheer**.

De zonecommandant van Hulpverleningszone Antwerpen schreef over **organisatienetwerken** in crisisbeheer. Daarin waarschuwt hij vakkundig voor een **topdown** benadering en zogenaamde **command and control** cultuur.

Voor het beheer van complexe crises is er vooral nood aan **organisatienetwerken** die **verbinden** en **informatie, middelen, activiteiten, competenties van unieke organisaties delen om samen een outcome te realiseren die geen enkele organisatie, dienst of overheid afzonderlijk tot stand kan brengen**.

Dat veronderstelt veel, waaronder een **bijzonder leiderschap** om een **netwerk te managen** en **samenwerking** en **integratie** van **soevereine partners** te stimuleren, **zonder 'baas te spelen'**.

Laat me andermaal aan de **wateroverlast** van half november refereren om het te illustreren. Zo hielden **alle Hulpverleningszones** van provincie Antwerpen **teams voor de Westhoek paraat** om mee **evacuaties** uit te voeren én om hun collega's af te lossen na dagenlange intensieve inzet. Op **15 november** is het **oppervlaktereddingsteam** van **Zone Antwerpen** effectief naar de **Westhoek** vertrokken.

Dat nieuwe team is vooral gespecialiseerd in het evacueren van mensen op en over het water. Eveneens op 15 november werd de **Nationale Logistieke Hub** geactiveerd en konden zandzakken en zo nodig ander materiaal vanuit het hele land worden ingebracht. Sinds 2021 is er inderdaad **veel geleerd!**

Voorts besteedden we aandacht aan **de eerste Nationale Veiligheidsstrategie** die de **Belgisch regering** terecht ontwikkelde.

Ook die verwijst o.m. naar “**structurele maatregelen om risico’s te beperken en een klimaattransitie in te zetten naar meer weerbare vitale sectoren en essentiële dienstverleners, en een meer weerbare economie en samenleving in het algemeen. Het uitstellen van actie zal risicovoller en kostelijker zijn dan tijdig actie te ondernemen. (...). Een intelligente aanpak kan van de transitie zelfs een sociaaleconomische opportuniteit maken**”, einde citaat.

Toegegeven, twee oorlogen met een moeilijk te volledige te overschouwen impact zetten die **urgentie-agenda** danig onder druk.

Tijd en ruimte om de uitvoering van de **urgentie-agenda** te laten verslappen, resten ons evenwel niet, of we zullen nog heel vaak tegen een zeer hoge prijs voor de kracht van de natuur moeten plooiën.

Dames en heren,

Ook Peter Mertens en ik gaan verder in op de cruciale rol, positie en **verantwoordelijkheden van de deelstaten en de civiele samenleving, op de burgerhulp** en oh zo noodzakelijke risicocultuur. Onze provinciecommandant, Kolonel van het Vliegwezen, **Johan Lenière**, zoomt in op **een bijzondere vorm van burgerhulp** in zijn kadertekst over de rol en taken van de **Reserve van Defensie**.

In het laatste hoofdstuk voor de conclusies behandelen prof. Dr. **Geert Bouckaert** van het Instituut voor de Overheid en Diego Galego de urgente vraag waarom en hoe overheidsinstellingen zich moeten voorbereiden op wat zij noemen: **toekomstige systeemgevingen**.

Zij presenteren **zes hervormingen** gericht op het vormgeven van een **systeemveerkrachtig bestuur**, die ik verwerkte in de slotconclusies.

Alvorens ik u die presenteer geef ik eerst heel graag het woord aan Vice-Admiraal **Wim Robberecht**, hoofd Algemene Dienst Inlichting & Veiligheid, kortweg ADIV. Hij gaat in op de risico’s, bedreigingen en kansen door de bril van **Defensie**. Meer dan anders kan en zal hij vrijuit kunnen spreken, want over een goede maand gaat hij met pensioen.

Daarna hoort u **Bart Bruelemans**, Chief Resilience Officer van de Stad Antwerpen over **informatieveiligheid en weerbaarheid** voor een lokaal bestuur.

Jeroen Windey, Administrateur-Generaal van het Agentschap Binnenlands Bestuur rondt af met lessen uit de **Vlaamse opvangstrategie** voor tijdelijk ontheemden uit Oekraïne.

***

Geachte sprekers, buitengewoon veel dank voor jullie zeer inspirerende bijdragen,
Voorzitter,
Dames en heren raadsleden,
Collega's van de deputatie,
Genodigden,

Eindigen doe ik met enkele **slotbeschouwingen**.

Zonder de vreselijke tragedie van de Vesdervallei en de zware wateroverlast in de Westhoek te minimaliseren, leven, wonen, werken, recreëren we in een omgeving die – alles in acht genomen en *touch wood*- relatief gespaard blijft van extreme rampspoed.

Wie de berichtgeving over o.m. Israël, Gaza, Oekraïne... leest, begrijpt hopelijk beter wat **onophoudelijke existentiële angst, dreiging, ontbering** moeten betekenen.

Alleen wie een zware natuurramp of een oorlog overleefde, zal de impact ten volle kunnen vatten.

Dat het altijd nog erger kan... mag ons er niet blind voor maken dat ook onze samenleving op **een kantelpunt** is gekomen.

We lopen inderdaad aan tegen een **stysteemcrisis** die zich in verschillende domeinen manifesteert.

De **biodiversiteitscrisis**, de noodzakelijke **energietransitie**, de **klimaatverstoring**, de cruciale **landbouw- en voedseltransitie**, de meer dan wenselijke circulaire transitie ... zijn daar enkele voorbeelden van.

In '**Omarm de chaos**' schrijft **Jan Rotmans** het volgende: "De coronacrisis legde de **weeffouten in onze maatschappelijke systemen genadeloos bloot**. Wij sturen die systemen op basis van **economische waarden als rendement, efficiëntie en effectiviteit**."

Alles is *lean and mean*, gestandaardiseerd, geoptimaliseerd, wat betekent dat we **alles net op tijd en op het randje** doen. Maar bij elke schok of verstoring ontstaan onmiddellijk problemen.

Daarom is een **waardenomslag** nodig: we moeten van rendement naar *rendemens*. Als we na een crisis terugkeren naar *business as usual* en de systeemfouten laten voortwoekeren, dan is het wachten op de volgende systeemcrisis. Het **repareren van systeemfouten** kost echter veel geld en tijd en wordt **pas geaccepteerd als de urgentie** breed gevoeld wordt.”

Dat we de **komende jaren** nog geregeld zullen worden geconfronteerd met situaties die we ervaren als een **crisis** en die we moeten trachten te beheersen, staat in de sterren geschreven.

Veelal zal dan opnieuw worden gekeken naar de diensten bevoegd voor het crisisbeheer en de structuren van de noodplanning.

Hoewel die methodieken en expertise zeker bruikbaar zijn, volstaan ze m.i. niet om de **‘nieuwe’ crisissituaties** en **turbulenties** te ondervangen.

Systeemcrises oplossen doen we niet door verder te perfectioneren en hier en daar wat (kleine) fouten uit het systeem te halen.

Constance verandering aanvaarden als een gegeven, vanuit een soort **‘relax, nothing is under control’**-houding, zal lastig maar allicht de beste weg vooruit zijn. Of nog: **van controleren en beheersen, naar anticiperen en leren**, en **van het verkleinen en wegdenken** van onzekerheden **naar het accepteren** ervan en **ermee leren omgaan**.

Ylva Poelman schrijft dat **ecosystemen die divers en functioneel** blijven, beter in staat zijn om **verstoringen** te verwerken dan **ecosystemen** die een groot deel van hun soorten en habitats zijn kwijtgeraakt.

Misschien werkt het in **menselijke gemeenschappen** net zo. Hoe **sterker we zijn, hoe beter we met verandering** omgaan. Het omgekeerde geldt evenzeer: **hoe beter we met verandering omgaan, hoe sterker dat we zijn**. Dat veronderstelt **loslaten, rouwen, slopen en samen hoopvol weer opbouwen en niemand achterlaten**.

“Wat we **willen** is **controle**, maar wat we **nodig** hebben is **flexibiliteit**.

Organisaties met een hiërarchische **command & control-structuur** zijn **weinig wendbaar**. Moderne organisaties kenmerken zich door **platte structuren**, het werken met **multidisciplinaire teams** en **gedistribueerd leiderschap**.”

Of nog: “Om in wisselende omstandigheden professioneel te kunnen optreden, is **ruimte** nodig voor een **eigen beoordeling**. Uitvoering houdt in: per geval **professioneel handelen**. Alleen door **ruimte voor de ‘uitvoerders’** kan **werkelijk maatwerk** worden geleverd. Alleen met **ruimte** kan **samenwerking** tussen **verschillende uitvoerders** bij de **oplossing van complexe problemen succesvol** zijn”.

Dit vraagt van centrale besturen **heldere doelstellingen** die flexibel bijgestuurd worden en een **ontzorgende rol** ten aanzien van de lokale besturen, zoals bij de opvang van ontheemden uit Oekraïne. Jeroen Windey lichtte dat zeer helder toe.

Een **actieve rol voor burgers**, net zoals bij (onder andere) de overstromingen in de Veesdervallei en de COVID-19-pandemie, is daarbij **veel meer dan goud waard**. Deze **positieve ervaringen** zijn het beste argument voor **alle overheden** om de **actieve bijdrage** door burgers **aan te moedigen, te verwelkomen, te omarmen, te verdienen en te koesteren**.

Een sterk **netwerk van vrijwilligers** helpen uitbouwen is een van mijn **to do's** voor komend werkjaar. (Het was hét hoofdtopic op de tweedaagse van de gouverneurs eerder deze week.)

Zo'n versterkte risicocultuur en een grotere inzet van vrijwilligers, veranderen bovendien de rol die de overheid zelf moet spelen: zich **focussen op de beleidsprioriteiten**, steeds **state of the art gespecialiseerde hulpverlening** bieden in de meest risicovolle contexten waarvoor de meest **gesofisticeerde middelen** nodig zijn, de **juiste randvoorwaarden creëren** om de veiligheid van de vrijwillige medewerkers te waarborgen, de **initiële coördinatie** van vrijwillige inzet verzekeren, zorgen voor **een goede verzekering** én zo nodig voor een **beperkt startbudget!**

Als we er samen in slagen om het adagium '**expect the unexpected**' te verheffen tot onze nieuwe leuze. Als we samen een adaptief en lerend vermogen ontwikkelen om **beter te dealen** met het onverwachte, en de risicocultuur sterker verankeren, dan worden we als mens, als samenleving en gemeenschap écht meer antifragiel. Er kan, er zal veel goeds uit groeien.

Zoals o.m. uit het discours van **Jeroen Windey** bleek **zullen turbulence governance** en een integrale aanpak pas echt slagen als alle betrokkenen samen aan de slag gaan, vertrekkend vanuit ieders sterkte.

Of nog: **samenwerking** zal cruciaal zijn om de uitdagingen van vandaag en morgen aan te gaan.

Aan de noodzakelijke stippen aan de horizon, beleidsbeslissingen, ambities en initiatieven om er samen werk van te maken, is er alvast geen gebrek.

Ik noem er enkele: de **Sustainable Development Goals** – die ook ons bestuur terecht als ijkpunt hanteert-, de nieuwe afspraken die op de COP28 in Dubai hopelijk worden gemaakt, de **Europese Green Deal**- volgens specialisten: het beste milieuplan wereldwijd-, de **Vlaamse Blue Deal**, de Vlaamse bouwshift, de Klimaatzaak als die de toets kan waarmaken, vele **provinciale** en **lokale initiatieven**, waaronder de pioniersrol van ons KAMP-C op het vlak van circulair bouwen, veel gebiedsgericht beleid met het oog op systeemherstel én wie weet zelfs de redes om ook uw raad te inspireren.

Consequent uitvoeren, voortdoen en opschalen zal de vol te houden opdracht zijn.

Een visionair ben ik niet, toch durf ik u voorzichtig dit te voorspellen: hoe beter we samen slagen in alle **complexe transities**, hoe **wendbaarder, veerkrachtiger en antifragieler** onze samenleving én de **fysieke ruimte** waarin we **samenleven** wordt... **hoe beperkter de nood** aan **crisisbeheer**. Rivieren zullen blijven overstromen, de regen zal met bakken uit de hemel blijven vallen.

Als we consequent de juiste keuzes maken, zullen ze veel minder schade veroorzaken.

Noodplanning en crisisbeheer zullen op hun beurt **doeltreffender** en efficiënter zijn wanneer ze ook **zelf voldoende wendbaar en veerkrachtig** zijn.

Ook op dat vlak scoort onze provincie sterk.

Immens, mede dankzij alle disciplines van de Noodplanning, de **doorgedreven samenwerkingsverbanden** tussen de vijf **hulpverleningszones**, mijn dienst Noodplanning, de lokale **noodplanningscoördinatoren** en hun netwerk, de verantwoordelijken communicatie en hun netwerk, de opleiding rampenmanagement van Campus Vesta, de intensieve samenwerking tussen alle overheidspartners en vele bedrijven, de opleiding Veiligheidswetenschappen, de leerstoel Crisis Governance én de goede wisselwerking met o.m. het Nationaal Crisiscentrum... mede dankzij al die troeven dus, *beschikt provincie Antwerpen over een sterk 'ecosysteem' voor de **multi- en transdisciplinaire aanpak** van incidenten.* Laat dat een zekere geruststelling en een sterk fundament voor grotere burgerbetrokkenheid zijn!

Dames en heren,

De laatste bijdrage in het boekje is van Prof. Dr. Geert Bouckaert en Diego Galego. Zij beschrijven uitvoerig dat het **openbaar bestuur** – dus ook onze provincie- de afgelopen twee decennia getuige is geweest van een **opeenvolging van crises op financieel, economisch, gezondheids-, milieu- en overheidsgebied.**

Overheden reageerden daarop met **volatiele, onzekere, complexe en ambigue antwoorden** omwille van die **VUCA-omgeving.**

Het toepassen van deze benaderingen op nieuwe soorten systeemcrises, die veranderden in **steembreuken en steembevingen**, werkte onvoldoende.

Zij stellen het **'TODO'-raamwerk** voor om beter om te gaan met **hedendaagse systemische crisispatronen.**

Samengevat komt het hierop neer. Ga het even voor uzelf na.

De omgeving waarin we leven is **'Turbulent'**: ontwrichtend, woelig, onrustig...

De kwaliteit van onze kennis is **Oscillerend**: onvoorspelbaar en onbekend.

De 'D' staat voor **Domino's** die –binnen en tussen beleidsdomeinen en dienstverlening- in ongekende volgorde vallen.

De laatste 'O' staat voor **Opposing**: duurzame oplossingen zijn niet alleen dubbelzinnig maar ook onderhevig aan tegenstrijdige debatten en geschillen zoals windturbines nabij natuurgebied, fietsostrades doorheen een kwetsbare vallei, de duurzame sanering van een stort in een vermeend natuurgebied...

Ik moet het ook u niet vertellen dat wantrouwen in de wetenschap en politieke polarisatie het alsmear moeilijker maken om duurzame oplossingen te vinden die zowel veerkrachtig zijn als breed geaccepteerd worden.

Het pleidooi van Prof. Dr. Geert Bouckaert en Diego Galego neem ik als een aanzet tot conclusies over. Toegegeven, ze zijn minder uitgekristalliseerd en abstracter dan u van mij gewend bent. Ik worstel er tot nu mee...

Ten eerste: verschuif **van sequentieel of achtereenvolgens denken en werken**: begrijp: (*'normaal' / crisis/ oplossing-crisis/ terug-naar-'normaal'/ crisis/oplossing-crisis/terug-naar-'normaal'/etc.*) **naar simultaan denken en werken** en **combineer** de **gewone dienstverlening** met **chronisch crisisbeheer bij systeemshokken**.

Ten tweede: **pas die strategieën** van de hele overheid toe binnen de **integrale samenleving** en dit zowel verticaal (bestuurslaagoverschrijdend) als horizontaal (met overheid, private partners, burgers en NGO's).

Ten derde: **werk keihard om de SDG's maximaal te realiseren**. Neem ze steeds en consequent als toetssteen en als doel.

En als u zich afvraagt wat u -in het licht van een versterkte risicocultuur- zelf kan doen, verwijs ik u graag naar de **webstek van het Nationaal Crisiscentrum**.

- Kijk na of u voldoende **rookmelders** in huis heeft hangen.
- Bent u in nood? Bel **112** (en installeer vooraf de app).
- Informeer u over **risico's in jouw omgeving**: woont u bijv. in een **overstromingsgevoelige regio**, check dan of u **verticaal kan evacueren** en beschikt over **voldoende levensmiddelen** om **enkele dagen te overleven** en maak – op buurtniveau- zo mogelijk **afspraken** ten behoeve van zorgbehoevende burens. Woont u in de nabijheid van een **nucleaire site**, haal dan **jodiumtabletten** bij uw apotheek en/of onthoud waar u ze heeft opgeborgen.

- **Schrijf u in op BE-Alert** en overtuig al wie u dierbaar is om hetzelfde te doen. Geen betere manier om snel verwittigd te worden bij een noodsituatie. Maak eventueel een noodplan op maat van uw gezin.

Draag ook zelf naar best vermogen bij tot de **realisatie van de SDG's** want de **optelsom van vele kleintjes** maakt wel degelijk **een wereld van verschil**.

Al zullen structurele, moedige overheidsmaatregelen en de consequente uitvoering ervan steeds de doorslag moeten geven: internalisering van alle externaliteiten, de correcte toepassing van 'de vervuiler betaalt', een hogere energie-efficiëntie, meer ruimte voor water, een consequente bouwshift, herstel van de biodiversiteit, biodiversiteitsherstel...

Laat het steeds ook zo aantrekkelijk, gezellig en begerenswaardig mogelijk zijn. En laat het **WAAROM** immer uitgesproken, bevattelijk en voor iedereen helder zijn.

Een **grotere biodiversiteit, meer groen** houden u en wie u dierbaar is **veel langer fit en gezond**. Tel uit uw winst als u nog meer leert genieten van **groenten, fruit en meer plantaardige eiwitten**. De omgeving wordt er mooier en aantrekkelijker door.

Een omgeving die weer de functie bepaalt met **veel meer ruimte voor water en nieuwe ruimtelijke evenwichten** zullen ons bovendien **behoeden voor nodeloos veel schade en menselijk leed**. Concrete voorbeelden hier en elders bewijzen het steeds weer.

Samen meer, **samen weer antifragiel** worden betekent bovendien **collectief kiezen voor meer wederzijdse steun en hulp** voor elkaar in tijden dat het moeilijk gaat.

Dat geldt des te meer als we -ondanks alles- **samen vol verbeelding blijven hopen en werken** aan het **wetslagen van de complexe transitie ter overwinning van de vele crises** die de sprekers en ik -in navolging van veel transitiedenkers- tig keer noemden.

Net daarom sluit ik het boekje én deze toespraak af met enkele beelden van hoe onze leefomgeving er in 2040 zou kunnen uitzien.

Als steeds: *what remains is future*. En die toekomst begint vandaag. **Aan iedereen om mee de verandering te zijn, waarvan je droomt, waarop je hoopt.**

En wie een lees-tip voor de kerstvakantie wil, durf ik het -ondanks alles- uiteindelijk hoopvolle **Ministerie voor de toekomst** van **Kim Stanley Robinson** aan te bevelen...

Voor nu dank ik u hartelijk voor uw aanwezigheid en aandacht en nodig ik u graag uit om samen –bij de start van de nieuwe **BOB-campagne**- een alcoholvrij glas te heffen. Want drinken en rijden gaan nooit samen! Take care!

Ik dank u zeer.